

12. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Тетяна Михайлівна Титаренко. - К., 2003. - 376 с.

Герасимова В.В.

Теоретичні аспекти поняття ідентичності в контексті здобуття професійної освіти в юнацькому віці

На сучасному етапі розвитку суспільства підвищується значення наукового забезпечення процесу становлення особистості на всіх етапах її розвитку. Однією з основних сфер життя, де людина може реалізувати себе – це професійне середовище. Підготовка професійних педагогів є важливою умовою реформування сучасного суспільства.

У Національній доктрині розвитку освіти визначено головне завдання вищої школи – “професійна підготовка студентів, формування фахівців із вищою освітою, здатних до творчості, прийняття оптимальних рішень, таких, що володіють навичками самоосвіти й самовиховання, уміють узгоджувати свої дії з діями інших учасників спільної діяльності”.

Вища школа має розвинену навчально-наукову, виробничу та соціально-економічну інфраструктуру, що надає можливість кожному громадянину України засвоїти найрізноманітніші програми вищої професійної освіти, оволодіти курсом перепідготовки або підвищення кваліфікації, навчатися в аспірантурі, докторантурі та ординатурі, брати участь у фундаментальних та прикладних наукових дослідженнях.

На сучасному етапі розвитку суспільства підвищується значення наукового забезпечення процесу становлення особистості, особливо на найбільш важливих етапах її розвитку. Підготовка професійних педагогів є важливою умовою реформування сучасного суспільства. Однією з основних сфер життя, де людина може реалізувати себе є професійне середовище. Це зумовлює актуальність вивчення проблеми формування професійної ідентичності особистості.

Ідентичність є предметом багатьох психологічних досліджень, механізми її виникнення розглядаються представниками різних психологічних напрямків: психоаналізу, біхевіоризму, символічного інтеракціонізму, когнітивної психології.

Широке розповсюдження терміну «ідентичність» та його введення до наукового вжитку традиційно пов'язують з ім'ям Е.Еріксона. Під ідентичністю Еріксон розуміє процес постійного, безперервного розвитку особистості. Як зазначає Еріксон, людина робить своє минуле часткою свого майбутнього. Ідентичність – це тотожність самому собі. Відчуття ідентичності супроводжується відчуттям цілеспрямованості та розуміння власного життя.

Поняття ідентичності на сьогоднішній день є одним з центральних понять психологічної науки завдяки численним дослідженням вітчизняних та зарубіжних вчених в яких розглядаються теоретичні підходи, які взаємодоповнюють один одного, а в якості об'єкта дослідження виступають

різні сторони феномена ідентичності. В літературі наводяться приклади різних видів ідентичності: особистісна або соціальна ідентичність, свідомо чи несвідомо, повного або часткового включення в групу, опосередкованого чи неопосередкованого членства, тривалості в часі та ін.

Ідентичність – це стійкий образ “Я”, збереження та підтримка своєї особистісної цілісності, тотожності, нерозривності історії свого життя і власного “Я”. За Е.Еріксоном, процес самовизначення – формування ідентичності, довготривалий і складний. Поширений погляд на ідентичність як динамічну структуру, що містить у собі потреби, здібності, переконання та власний досвід людини.

В наш час проблема ідентичності все частіше стає предметом дослідження в психології професійної діяльності.

Професійна ідентичність належить до понять, в яких відбито уявлення людини про своє місце в професійній групі, яке супроводжується певними цінностями та мотиваційними орієнтирами, а також суб’єктивним відношенням (прийняттям або ні) своєї професійної належності. Таким чином, професійна ідентичність являє собою поняття в якому поєднуються особистісні характеристики, які забезпечують орієнтацію в світі професій, дозволяють повною мірою реалізувати особистісний потенціал в професійній діяльності.

На думку деяких авторів, під професійною ідентичністю можна розуміти характеристику особистості, що обирає та реалізує засіб професійної взаємодії з оточуючим світом. Професійна ідентичність передбачає злиття людини та професії, розуміння та прийняття себе в професії, вміння добре та з користю виконувати свої професійні функції. Але професійна ідентичність – це не тільки усвідомлення своєї тотожності з професією, а й її оцінка, психологічна значущість членства в ній, відчуття власної професійної компетентності, самоефективності, тобто відчуття своєї професійної цілісності. Шнейдер Л.Б. [5] визначає професійну ідентичність як результат процесів професійного самовизначення, персоналізації та самоорганізації, що проявляється в усвідомленні себе представником певної професії та професійної спілки. Автор вважає, що професійна ідентичність – аспект специфічного поєднання особистісної та соціальної ідентичності в професійній реальності.

Дослідження професійного розвитку представлені в роботах Б.Г.Ананьєва, Е.Ф.Рибалко, Г.С.Костюка, С.Д.Максименко, Ю.Л.Трофімова.

Актуальність дослідження проблеми професійної ідентифікації студентів на етапі професійного навчання зумовлена тим, що як відзначають дослідники (Кон.І.С., Реан А.А., Фельдштейн Д.І.) в силу вікових особливостей, період навчання у ВНЗ є сензитивним для професійного самовизначення, для ідентифікації студента з майбутньою професією.

Студентський період життя людини припадає переважно на період пізньої юності або ранньої дорослості, який характеризується оволодінням усім різноманіттям соціальних ролей дорослої людини, отриманням права життєвого вибору, можливості включення в усі види соціальної активності, здобуттям вищої освіти та опануванням професією. Головними сферами життєдіяльності

студентів є професійне навчання, особистісне зростання та самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне і фізичне самовдосконалення.

Значна частина наукових розробок вчених спрямована на розкриття концептуальних положень вузівської підготовки майбутнього спеціаліста (Л.С.Возняк, Л.В.Кондрашова, С.Д.Максименко, В.Т.Циба, Р.Й.Юркевич) прогнозування професійної діяльності випускників ВНЗ (Л.П.Овсянецька, Н.І.Пов'якель, Ю.Л.Трофімов).

Потребують подальшого дослідження питання, що стосуються уявлень людини про обрану професію педагога та динаміку її образу під час навчання в учбових закладах [2]. Недостатньо розроблено питання про вплив образу професії на формування професійної ідентичності майбутнього спеціаліста, хоча врахування цього фактору має велике значення для удосконалення учбово-виховного процесу в вищому учбовому закладі.

Для того, щоб ідентифікаційні характеристики в процесі навчання у ВНЗ розвивалися найбільш інтенсивно, важливо створити психолого-педагогічні умови для самореалізації студента в професійній діяльності. В основі оновленої системи вищої освіти лежить новий погляд на особистість студента, що розвиває свої здібності. Метою багаторівневої структури вищої освіти є розширення можливостей учбових закладів задовольнити різноманітні культурно-освітні запити особистості та суспільства, підвищення рівня наукової та професійної підготовки спеціалістів в сфері освіти з урахуванням потреб економіки та ринку праці [3]

Підсумовуючи все вище викладене можна зробити висновок, що професійна ідентичність в сучасних умовах є найбільш важливим видом соціальної ідентичності, тому спостерігається інтенсивне вивчення даного поняття в психологічній науці. Дослідження професійної ідентичності проводиться в різних галузях психології. Існує багато підходів в визначенні професійної ідентичності. Одні автори вважають професійну ідентичність частиною особистісної ідентичності, інші – розглядають її як підвид соціальної ідентичності.

Аналіз робіт, в яких розглядається подібна проблематика, виявив, що професійній ідентичності студента педагогічного ВНЗ в психології приділяється недостатньо уваги, це явище практично не досліджене як окремий вид професійної ідентичності спеціаліста, не достатньо чітко виділяються її психологічні особливості, недостатньо досліджуються умови успішного становлення професійної ідентичності. Оскільки в сучасних соціокультурних умовах ця проблема набуває особливого практичного значення, все це потребує подальших теоретичних та експериментальних досліджень професійної ідентичності студента педагогічного ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Кон И.С. Открытие «Я». – М.: МГУ, 1978. – 367 с.

2. Овсянникова В.В. Динамика «образа своей профессии» в зависимости от степени приобщения к ней //Вопросы психологии. – 1981 - №5.
3. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений /В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512с.
4. Семиченко В.А., Галус О.М., Зданевич Л.В. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу /За заг. ред. В.А.Семиченко. – Хмельницький: ХГП, 2001. – 253с.
5. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг/ Л.Б.Шнейдер – М.: МПСТ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – 600с.
6. Эриксон Идентичность: юность и кризис /Пер. с англ. Толстых А.В. М., 1996.

Левченко О.А.

Сприймання часу: гендерні відмінності

Сприймання часу - відображення тривалості і послідовності явищ дійсності. Особливістю цього сприймання є відсутність специфічного подразника та спеціально спрямованої сенсорної системи в організмі людини. Вважається, що орієнтування в часі здійснюється за допомогою кіркових відділів мозку. В основі цього орієнтування є ритмічна зміна збудження і гальмування. Найбільш точне диференціювання проміжків часу дають кінестезичні і слухові відчуття. І.М.Сеченов називав кінестезичний аналізатор органом сприйняття просторових і тимчасових співвідношень [3].

Зацікавленість психологічної науки у проблемі сприймання часу не випадкова і пояснюється тим, що більшість об'єктів в психології є динамічними, тобто змінними у часі. Вивченням питань, що стосуються психологічних особливостей сприйняття часу, займалися такі вчені, як К.А.Альбуханова-Славська, Б.Г.Ананьєв, А.С.Дмитрієв, Д.Г.Елькін, К.Левін, С.Л.Рубінштейн, Б.І.Цуканов та ін.[6].

М.С.Каган визначав існування біологічного фізичного, соціального, і психологічного часу. В.Н.Ярська вводить поняття «художній час». А.В.Дроздова, спираючись на філософські напрямки, в центрі уваги яких опиняється існування індивіда, вказує на існування екзистенціального часу. В.П.Яковлев зробив спробу вивчити форми і рівні, в яких виступає реальний зміст соціального часу. Автор бере за основу тріаду: людський індивід, соціальне покоління, історія суспільства - і виділяє відповідно час індивіда, час покоління і час історії [7].

В останні роки в психології зусиллями К.А.Абульханової-Славської, В.І.Ковальова, В.Ф.Серенкова і ін. активно розробляється особистісно-часова проблематика. Психологи, що займаються дослідженням і концептуалізацією цього питання, вводять поняття «особистісного часу» [6].